

СКАСУВАННЯ УХВАЛИ СУДУ, ЯКА ПЕРЕШКОДЖАЄ ПРОВАДЖЕННЮ У СПРАВІ, – ЧИ ПІДЛЯГАЮТЬ РОЗПОДІЛУ СУДОВІ ВИТРАТИ?

Артем Марченко

УВАГА! Сплачуючи судовий збір за подання апеляційної скарги до Київського апеляційного адміністративного суду, необхідно пам'ятати, що з 02.07.2018 ЗМІНИЛИСЯ РЕКВІЗИТИ ДЛЯ ЙОГО СПЛАТИ. При цьому з 11.09.2018 кошти, які сплачуватимуться на рахунки за старими реквізитами, не будуть зараховуватися до бюджетів, а повертатимуться платникам як нез'ясовані надходження.

Перевірити актуальні реквізити для сплати судового збору до Київського ААС можна на офіційному веб-сайті суду apladm.ki.court.gov.ua.

Із набранням чинності новою редакцією Кодексу адміністративного судочинства України не втратило актуальності питання, яким чином розподіляються судові витрати, понесені у зв'язку зі зверненням до суду з позовом, а також з апеляційною скаргою, у випадку скасування судом апеляційної інстанції ухвали суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі.

З огляду на положення 6 ст. 139 КАС України (зміст якої повністю відповідає ч. 6 ст. 94 КАС України у редакції, що діяла до 15.12.2017), якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, не повертаючи адміністративної справи на новий розгляд, змінить судові рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл судових витрат.

Аналіз положень ст. 139 КАС України дає обґрунтовані підстави вважати, що розподіл судових витрат, зокрема судового збору за подання апеляційної скарги, здійснює суд першої інстанції, який ухвалив рішення у справі, керуючись загальними правилами розподілу судових витрат. Право ж суду апеляційної інстанції на зміну цього розподілу виникає у випадку зміни судового рішення або ухвалення нового по суті позовних вимог.

Отже, за правилами процесуального закону, прийняття рішення про скасування ухвали суду із направленням справи для продовження розгляду унеможлиблює вирішення питання про зміну розподілу судових витрат, сплачених у зв'язку з розглядом справи в суді першої інстанції, так і про розподіл судових витрат, понесених у суді апеляційної інстанції.

Відповідні твердження узгоджуються з висновком Верховного Суду, викладеним у постанові від 19.06.2018 у справі № 756/6141/16-а (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74772016>).

Держава взяла на себе обов'язок забезпечувати соціальний захист військовослужбовців, зокрема в разі їх каліцтва. Однією з форм такого захисту є виплата одноразової грошової допомоги, передбаченої ст. 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон). Спори щодо вказаних виплат виникають, зазвичай, між особами, звільненими з військової служби, та Міністерством оборони України.

До Закону, а також підзаконних нормативно-правових актів з питань виплати одноразової грошової допомоги, неодноразово вносилися зміни. Тож огляд практики розпочнемо саме із визначення моменту виникнення права на таку виплату, який допоможе правильно визначити нормативно-правовий акт і його редакцію, що підлягають застосуванню.

За висновком Верховного Суду, викладеним у постанові від 14 березня 2018 року у справі № 1519/983/2012 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72791061>), застосування ст. 16 Закону пов'язується з часом встановлення особі інвалідності внаслідок захворювання, що мало місце в період проходження військової служби. **Виплата одноразової грошової допомоги повинна здійснюватися на підставі нормативно-правових актів, які були чинні на момент встановлення інвалідності.**

Основними підзаконними нормативно-правовими актами щодо виплати одноразової грошової допомоги є Порядок та умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевіірочні) та спеціальні збори, та інвалідності звільнених з військової служби (зборів) осіб, затверджені постановою КМ України

Огляд практики Верховного Суду щодо розгляду спорів ПРО ВИПЛАТУ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ у разі захворювання або каліцтва

Марія Доник

від 28 травня 2008 року № 499 (далі Порядок № 499) та Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевіірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджений постановою КМ України від 25 грудня 2013 року № 975 (далі Порядок № 975).

Зазначені порядки регулюють однакові правовідносини та кожен із них є чинним наразі. При визначенні Порядку, який підлягає застосуванню, слід враховувати п. 2 постанови КМ України від 25 грудня 2013 року № 975, за яким одноразова грошова допомога призначається і виплачується відповідно до зако-

нодавства, що діяло на день виникнення права на її отримання.

Порядок № 975 набув чинності з 24 січня 2014 року. Тому, **особам, яким інвалідність встановлено у період з 01 січня 2007 року до 24 січня 2014 року, одноразова грошова допомога призначається відповідно до Порядку № 499, а особам, яким інвалідність встановлено після зазначеної дати, – відповідно до Порядку № 975.**

Аналогічний висновок закріплений у постанові Верховного Суду від 15 березня 2018 року у справі № 816/4195/15 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72807696>).

продовження>>

Не менш важливим є питання визначення кола осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої ст. 16 Закону. Аналіз судової практики свідчить, що **найчастіше спори виникають щодо права на допомогу:**

- осіб, звільнених з військової служби до набрання чинності Законом та які підлягали обов'язковому особистому державному страхуванню;

За висновком Верховного Суду, викладеним у постанові від 22 березня 2018 року у справі №278/307/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72901772>) «обов'язкове особисте державне страхування» та «одноразова грошова допомога» є двома рівнозначними компенсаційними механізмами соціального захисту військовослужбовців. Зазначена обставина стала однією з підстав для визнання за позивачем, який звільнений з військової служби до набрання чинності Законом, права на одноразову грошову допомогу відповідно до ст. 16 Закону.

- осіб, які проходили військову службу в складі Прикордонних військ КДБ СРСР у Афганістані;

Спір щодо виплати одноразової грошової допомоги вказаним особам був пов'язаний, зокрема, із визначенням належного відповідача. На переконання Міністерства оборони України відповідні виплати мають здійснюватися Державною прикордонною службою. Верховний Суд під час розгляду справи № 622/9/17 прийшов до висновку, що оскільки позивач проходив службу саме у збройних силах СРСР, які на той час були підпорядковані та знаходились на фінансовому забезпеченні Міністерства оборони СРСР, правонаступником якого в подальшому стало Міністерство оборони України, то з огляду на ст. 16 Закону і Порядок № 975 обов'язок з призначення та виплати одноразової грошової допомоги у зв'язку зі встановленням особи інвалідності, пов'язаної з виконанням обов'язків військової служби, покладений саме на Міністерство оборони України (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74992153>).

- громадян України, які були звільнені з військової служби Збройних Сил держав-учасниць Співдружності.

За змістом постанови Верховного Суду від 19 червня 2018 року у справі № 333/2340/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74819875>), хоча міждержавними угодами не встановлено порядку отримання та виплати одноразової грошової допомоги, проте гарантується кожному військовослужбовцю, який проходив військову службу у військових частинах Збройних Сил, інших військах, військових формуваннях та органах колишнього Союзу РСР, право на отримання пільг, гарантій та компенсацій на території тієї Держави Співдружності, на якій він проживає.

Поширеною підставою для повернення документів про виплату одноразової грошової допомоги на доопрацювання є відсутність відомостей про те, що поранення заявника не пов'язане із вчиненням кримінального чи адміністративного правопорушення або не є наслідком вчинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння, або навмисного спричинення собі тілесного ушкодження.

Правова оцінка Верховного Суду зазначеного доводу Міністерства оборони України зводиться до таких висновків:

- повернення документів на доопрацювання за наслідками розгляду висновку керівника уповноваженого органу Порядком не передбачене та суперечить вимогам Закону (постанова Верховного Суду від 30 січня 2018 року у справі № 806/986/16 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/71911532>);

- рішення Центральної військово-лікарської комісії про встановлення причинного зв'язку захворювань, поранень, контузій, травм, каліцтв, викладене у формі протоколу, засвідчує відсутність у діях позивача протиправного діяння на момент отримання поранення (контузії) і є належним документом, що вказує на причини та обставини поранення, травми, контузії та захворювання (постанова Верховного Суду від 25 травня 2018 року у справі № 729/426/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74330093>);

- довідка до акта огляду МСЕК є належним документом, що свідчать про причини та обставини поранення, травми, контузії та захворювання (постанова Верховного Суду від 01 серпня 2018 року у справі № 750/5060/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/75673655>).

- саме відповідач як уповноважений суб'єкт владних повноважень, використовуючи архівні матеріали, **зобов'язаний довести, що позивач отримав поранення** (контузію, травму або каліцтво) при вчиненні кримінального чи адміністративного правопорушення або у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння, або навмисного спричинив собі тілесні ушкодження (постанова Верховного Суду від 26 червня 2018 року у справі № 750/3765/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74991458>);

При вирішенні справ зазначеної категорії важливо звертати увагу також на висновки Верховного Суду у складі Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду (далі – Палата Верховного Суду), викладені в постанові від 26 червня 2018 року у справі № 750/5074/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74992487>) щодо права на виплату одноразової грошової допомоги особам, яким інвалідність встановлено пізніше трьох місяців з дня звільнення з військової служби.

Так, Палата Верховного Суду дійшла висновку, що ч. 6 ст. 16 Закону (у редакції, чинній з 1 січня 2007 року до 1 січня 2014 року) для військовослужбовців **строкової** військової служби встановлювався окремий порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги. Право на отримання зазначеної допомоги виникає у разі настання інвалідності під час проходження військової служби або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження служби.

У разі встановлення інвалідності у період дії зазначеної редакції ст. 16 Закону після спливу трьох місяців від дня звільнення зі служби, право на отримання одноразової грошової допомоги у військовослужбовця строкової військової служби не виникає.

Палата Верховного Суду також підкреслила, що зазначена позиція не суперечить іншим правовим пози-

ціям Верховного Суду України та Верховного Суду щодо застосування ч. 2 ст. 16 Закону (у редакції, чинній з 1 січня 2007 року до 1 січня 2014 року) під час вирішення питання про призначення одноразової грошової допомоги військовослужбовцю, який проходив **військову службу у добровільному порядку (за контрактом)**.

Слід звернути увагу, що з 01 січня 2017 року ст. 16 Закону було викладено у новій редакції. У п. 6 ч. 2 ст. 16 Закону в зазначеній редакції використаний такий же підхід до визначення права військовослужбовців строкової служби на одноразову грошову допомогу у разі встановлення інвалідності після звільнення з військової служби, як у ч. 2 ст. 16 Закону в редакції, що була чинною з 1 січня 2007 року до 1 січня 2014 року.

Тому **є підстави вважати, що правовий висновок Палати Верховного Суду, викладений в постанові від 26 червня 2018 року у справі № 750/5074/17, може бути використаний також при вирішенні спорів про призначення одноразової грошової допомоги військовослужбовцям строкової служби, яким встановлено інвалідність після 01 січня 2017 року.**

Відповідно до Порядку № 499 розрахунковою величиною для обчислення розміру одноразової грошової допомоги є грошове забезпечення.

Вказаний Порядок передбачає, що грошове забезпечення визначається з урахуванням таких складових: посадовий оклад, оклад за військовим званням, відсоткова надбавка за вислугу років. Водночас ч. 2 ст. 9 Закону складові грошового забезпечення визначає інакше: посадовий оклад, оклад за військовим званням; щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія); одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Верховний Суд у постанові від 03 травня 2018 року у справі №

344/16666/13-а (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/73763861>) зазначив, що, зважаючи на засади пріоритетності законів над підзаконними актами, для визначення складових грошового забезпечення для цілей виплати одноразової грошової допомоги слід застосувати не Порядок, а Закон, який має вищу юридичну силу. **Розмір одноразової грошової допомоги визначається Порядком № 499, а складові грошового забезпечення – ст. 9 Закону.**

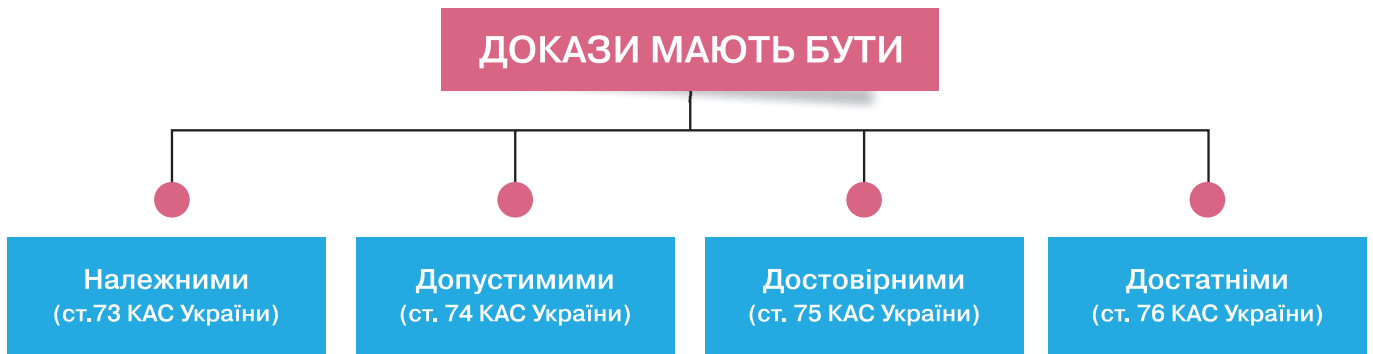
На завершення ще кілька слів про належний спосіб захисту порушеного права позивача у зазначених спорах.

У постанові від 03 квітня 2018 року у справі № 750/5581/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/73287476>) Верховний Суд зазначив, що суди скасували протокол засідання комісії з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги. Однак протокол сам собою є не рішенням, а документальною формою фіксації подій та прийнятих рішень, тому **належним способом захисту прав позивача буде скасування відповідного рішення, оформленого протоколом.**

Згідно з постановою Верховного Суду від 19 червня 2018 року у справі № 333/2340/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74819875>) зобов'язання Міністерства оборони України призначити та виплатити позивачу одноразову грошову допомогу за умови, що відповідач повернув документи на доопрацювання та не приймав передбаченого Законом рішення, є передчасним і таким, що не відповідає засадам і завданню адміністративного судочинства. **Належним способом захисту порушених прав позивача є покладення на Міністерство обов'язку повторно розглянути заяву із прийняттям відповідного рішення згідно з вимогами законодавства.**

ПОДАННЯ, ВИТРЕБУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ

Олена Коваленко

Особливості подання доказів наведені в ст. 79 КАС України

УЧАСНИКИ СПРАВИ	подають докази у справі	→	безпосередньо до суду
ПОЗИВАЧ	особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб повинні подати докази	→	разом із поданням позовної заяви
ВІДПОВІДАЧ	третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, повинні подати суду докази	→	разом із поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи

Особливості витребування доказів наведені в ст. 80 КАС України

УЧАСНИК СПРАВИ	у разі неможливості самостійно надати докази, вправі подати клопотання про витребування доказів судом	→	разом із поданням позовної заяви (разом із поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи)
-----------------------	---	---	---

У Кодексі адміністративного судочинства України доказам та доказуванню присвячено 5 главу.

Доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

↓

Якщо клопотання про витребування доказів заявлено з пропуском встановленого строку, суд залишає таке клопотання без задоволення, крім випадку, коли особа, яка його подає, обґрунтує неможливість звернення з клопотанням у встановлений строк з причин, що не залежали від неї

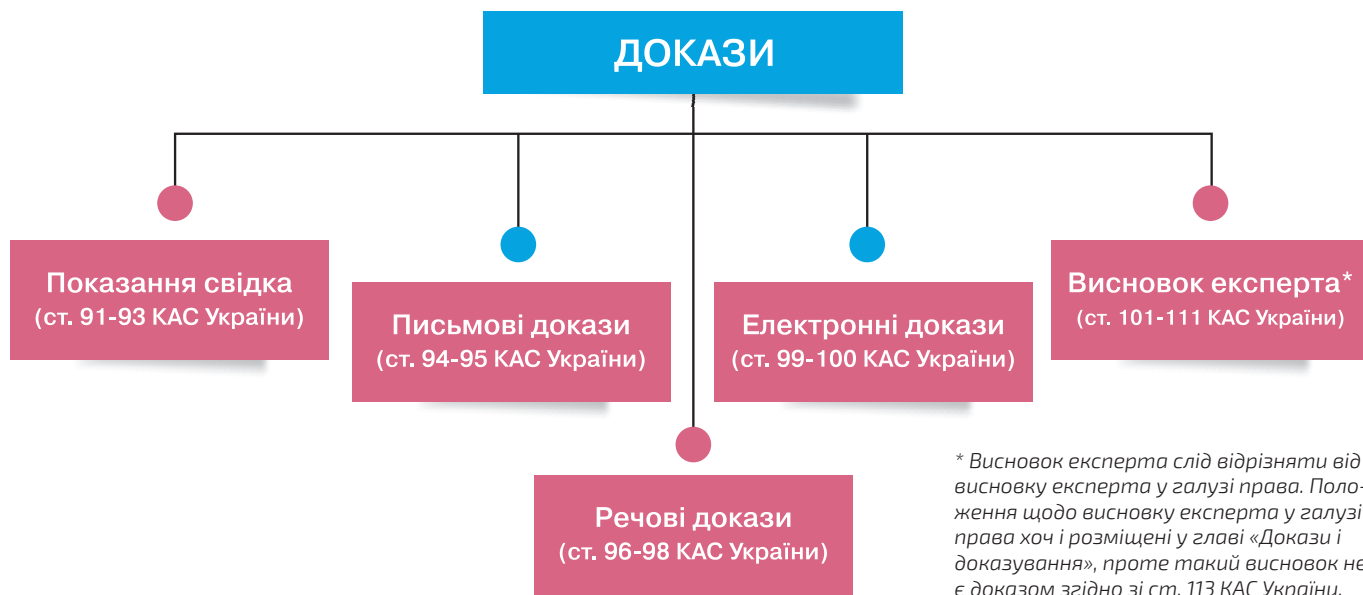
СУД МОЖЕ

пропонувати сторонам надати докази та збирати докази з власної ініціативи, крім випадків, визначених цим Кодексом

СУД НЕ МОЖЕ

витребувати докази у позивача в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, окрім доказів на підтвердження обставин, за яких, на думку позивача, відбулося порушення його прав, свобод чи інтересів

Питання про витребування доказів вирішується ухвалою, яку не може бути оскаржено.

Суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу позивача, має забезпечити докази, якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений або збирання чи подання відповідних доказів стане згодом неможливим або утрудненим (ст. 114 КАС України).

Заява про забезпечення доказів може бути подана до суду як до, так і після подання позовної заяви.

ДО ПОДАННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ:

забезпечення доказів здійснюється судом першої інстанції за місцезнаходженням засобу доказування або за місцем, де повинна бути вчинена відповідна процесуальна дія;

заявник повинен подати позовну заяву протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення доказів;

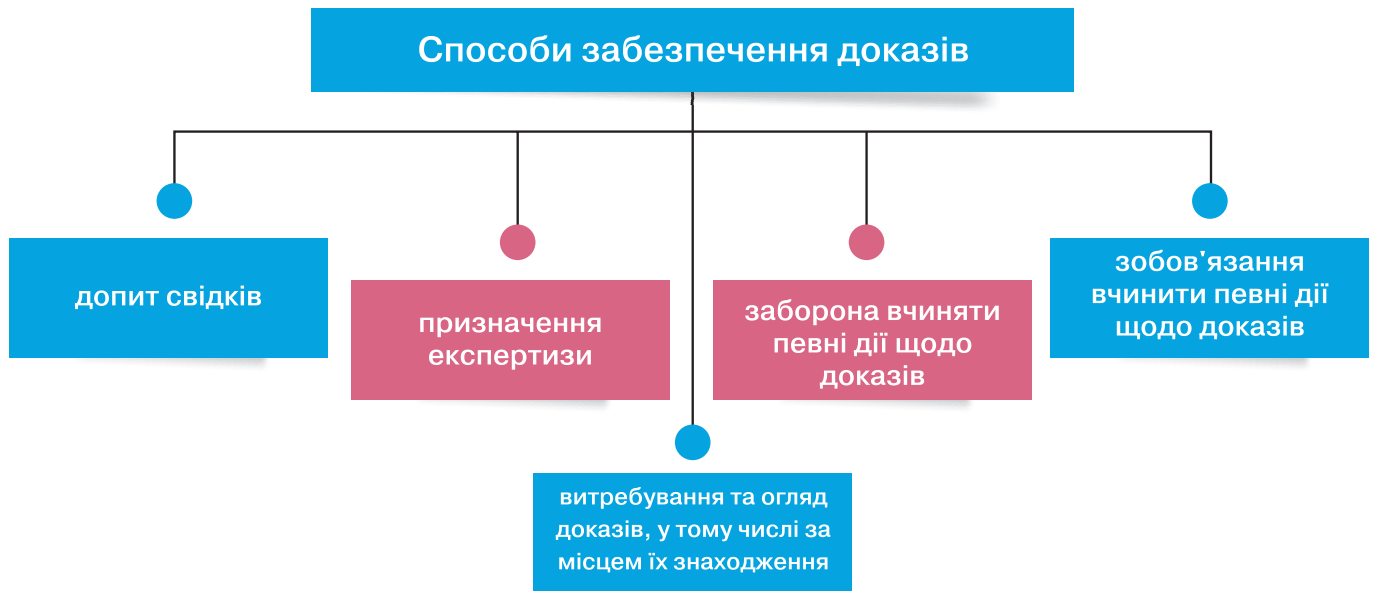
у разі неподання позовної заяви у зазначений строк, повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження суд скасовує ухвалу про вжиття заходів забезпечення доказів не пізніше наступного дня після закінчення такого строку або постановлення судом ухвали про повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження.

ПІСЛЯ ПОДАННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ:

забезпечення доказів здійснюється судом, який розглядає справу

За подання до суду заяви про забезпечення доказів сплачується судовий збір у розмірі, встановленому законом *

* відповідно до п.6 ч. 3 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» ставка судового збору за подання до адміністративного суду заяви про забезпечення доказів становить – 0,3 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб

Вимоги до заяви про забезпечення доказів визначенні у ст. 116 КАС України.

Заяву про забезпечення доказів відрізняє від звичайного клопотання про виклик свідка, витребування доказу тощо **саме те, що у ній необхідно вказати** на ті обставини, які свідчать **про небезпеку того, що надання потрібних доказів може стати неможливим або ускладненим**. Адже саме ці обставини зумовлюють необхідність забезпечення доказів, щоб вони все-таки змогли бути використані для з'ясування обставин у справі.

Заява про забезпечення доказів розглядається судом не пізніше п'яти днів з дня її надходження до суду.

Питання про забезпечення доказів вирішується ухвалою, яку, на відміну від ухвали про витребування доказів, може бути оскаржено. Однак оскарження ухвали не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи.

Ухвала про забезпечення доказів (крім забезпечення доказів шляхом допиту свідків, призначення експертизи, огляду доказів) є виконавчим документом та виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Також законодавством встановлено, що **якщо ухвала про забезпечення доказів на момент її скасування була виконана повністю або частково, отримані судом докази** (показання свідків, висновки експертів тощо) **не можуть бути використані в іншій справі**.

Над номером працювали:

Головний редактор – Артем Марченко;
 Автори, редактори – Ірина Герасименко, Марія Доник; Олена Коваленко
 Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова
 Засновник – Київський апеляційний адміністративний суд